

ברוך אתה יהוה
אלהינו מלך העולם
אשר קדשנו במצותיו
וצונו לעסוק
בדברי תורה.

Barukh Atah Adonai
Eloheinu melekh ha-olam
asher kidshanu b'mitzvotav
v'tzivanu la'asok
b'divrei Torah.

Blessed are You, YHVH,
our God, eternal sovereign, who
sanctifies us in God's connecting
command to busy ourselves
in words of Torah.

Leviticus 25:1-7

ATTITUDE OF
GRATITUDE

וידבר יהוה אל-משה בהר סיני לאמור:
דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי
תבאו אל-הארץ אשר אני נתן לכם
ושבתה הארץ שבת ליהוה: שש שנים
תזרע שדך ושש שנים תזמור פרמך
ואספת את-תבואתה: ובשנה השביעית
שבת שבתון יהיה לארץ שבת ליהוה
שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור:

1-4. YHVH spoke to Moses at Mount Sinai saying:
Speak to the Children of Israel and say to them –
When you come into the land that I give you, the
land will keep a *shabbat* to YHVH. Six years sow
your field, prune your vineyard and gather its
fruit. But the seventh year will be a *shabbat* of rest
for the land, a *shabbat* of YHVH: do not sow your
field or prune your vineyard.

את ספיח קצירך לא תקצור ואת-ענבי
נזירך לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ:
והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך
ולעבדך ולאמנתך ולשכירך ולתושבך
הגרים עמך: ולבהמתך ולחיה אשר
בארצך תהיה כל-תבואתה לאכל:

5-7. Do not reap what grows on its own of your
plantings, or gather grapes of your vines: it is a
year of *shabbat* for the land. The *shabbat* produce
of the land will [not] be your food – for you, your
servant, your maid, your hired hand and stranger
living with you. All its produce will be food for
your cattle and animals on the land.

VAV

<u>P</u>	Pshat (פשוט)	<ul style="list-style-type: none"> • Sevens – days (Shabbat), weeks (Shavuot), years (Shmittah), shmittot (Yovel = Jubilee) • For everyone, not just some people (Jews, affluent) — distinction is people/animals
<u>R</u>	Remez (רמז)	<ul style="list-style-type: none"> • If can't harvest in seventh year, need to prepare in advance for it... • Plenty and *not* plenty built into cycle of time, experience, creation
<u>D</u>	Drash (דרש)	<ul style="list-style-type: none"> • Orphan, widow and stranger excepted (elsewhere in Torah) = JUSTICE BASED • Land itself is organic being — needs to regenerate • Joseph and preparing for the lean years
<u>S</u>	Sod (סוד)	<ul style="list-style-type: none"> • Divinity in or through the sevens? = CREATION (ongoing)

Leviticus 25:8-13

7x7+1=
• Yovel
• Shavuot

וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים
שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתות
השנים תשע וארבעים שנה: והעברת
שופר תרועה בחודש השביעי בעשור לחודש
ביום הכפרים תעבירו שופר בכל-ארצכם:

8-9. Count seven *shabbatot* of years, seven years
seven times: these seven *shabbatot* of years will be
forty-nine years. Sound *teruah* on the *shofar* on
the **tenth day of the seventh month: on Yom
Kippur**, sound the *shofar* in all your land.

Estate in land

וקדשתם שנת החמשים שנה וקראתם
דרור בארץ לכל-ושביה יובל הוא תהיה
לכם ושבתם איש אל-אחוזתו ואיש אל-
משפחתו תשובו: יובל הוא שנת החמשים
שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא תקצרו
את-ספיחיה ולא תבצרו את-נזריה:

10-11. Sanctify the fiftieth year: proclaim liberty
in the land to all her inhabitants; it will be a *yovel*
to you. Each will return to their ancestral land,
and each shall return to their family. The fiftieth
year will be your *yovel* year: do not sow, reap
what grows, or gather grapes from your vines.

IT IS HOLY (ADJECTIVE)

כי יובל הוא קדש תהיה לכם מן-השדה
תאכלו את-תבואתה: בשנת היובל הזאת
תשובו איש אל-אחוזתו:

12-13. For the *yovel* will be holy to you. Eat only
produce [naturally growing] in the field. In the
yovel year, each will return to their ancestral land.

<u>P</u>	Pshat (פשט)	<ul style="list-style-type: none"> • “Return to family” = implies not with them. • Land is feminine
<u>R</u>	Remez (רמז)	<ul style="list-style-type: none"> • Again, applies to everyone. • Total reboot (Yom Kippur, the numbers, the returning) • If this applies to debt, radical power re-organization
<u>D</u>	Drash (דרש)	<ul style="list-style-type: none"> • But if so, then why would anyone lend? • Return to your roots - never ultimately removed from beginnings • Keep people close to their center (sociologically, historically, spiritually, economically)
<u>S</u>	Sod (סוד)	<ul style="list-style-type: none"> • RETURNING TO GOD = FERTILITY (LAND FEMININE) • Divinity as source of holiness – but we VERB this into becoming ADJECTIVE

Leviticus 25:14-23

וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמֶּכָר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיָּד עַמִּיתְךָ אֶל-תּוֹנוֹ אִישׁ אֶת-אָחִיו: בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֵר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עַמִּיתְךָ בְּמִסְפַּר שָׁנֵי-תְבוּאוֹת יִמְכַר-לָךְ:

14-15. If you sell to your neighbor, or buy from your neighbor's hand, do not vex one another: **By the number of years after yovel will you buy [land] from your neighbor; by the number of years of its fruits will one sell to you.**

לְפִי רֹב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מְעוֹת הַשָּׁנִים תִּמְעִיט מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר תְּבוּאוֹת הוּא מִכַּר לָךְ: וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ וְיִרְאַתָּה מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

16-17. Increase its price by its multitude of years; lower its price accordingly if the years are few. Thus you won't defraud one another but have awe of your God: I am YHVH your God

וַעֲשִׂיתֶם אֶת-חֻקֹּתַי וְאֶת-מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְיִשְׁבַּתֶּם עַל-הָאָרֶץ לְבֵטָח: וְנִתְּנָה הָאָרֶץ פְּרִיָּהּ וְאָכַלְתֶּם לְשִׂבְעָה וְיִשְׁבַּתֶּם לְבֵטָח עָלֶיהָ:

conditionality?

18-19. Keep My laws and guard My statutes and do them: so will you dwell in the land securely. Thus the land will yield her fruit, and you will eat your fill and dwell securely on her.

divine or human, or both?

וְכִי תֹאמְרוּ מֵה-נֹאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נִאֶסְף אֶת-תְּבוּאוֹתֵינוּ: וְצִוִּיתִי אֶת-בְּרַכְתִּי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשִׂיתֶם אֶת-הַתְּבוּאָה לְשִׁלֹּשׁ הַשָּׁנִים:

20-21. If you say, "What will we eat in the seventh year if we can't sow or gather our produce?" I will command My blessing on you in the sixth year, **to produce three years of fruit.**

וּזְרַעְתֶּם אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִית וְאָכַלְתֶּם מִן-הַתְּבוּאָה יָשׁוּן עַד הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית עַד-בּוֹא תְבוּאָתָהּ תֹאכְלוּ יָשׁוּן: וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכַּר לְצִמְתָּת כִּי-לִי הָאָרֶץ כִּי-גֵרִים וְתוֹשְׁבִים אִתְּם עִמָּדִי:

22-23. You will sow in the eighth year but eat still of old fruit until the ninth year; until its fruits come in, you will eat of the old store. Land will not be sold forever, for the land is Mine: you are *gerim* and sojourners with Me.

<u>P</u>	Pshat (פשט)	<ul style="list-style-type: none"> • God will see to the sufficiency of food = MANNA
<u>R</u>	Remez (רמז)	<ul style="list-style-type: none"> • Human agency human agency human agency human agency // co-creation
<u>D</u>	Drash (דרש)	
<u>S</u>	Sod (סוד)	

THE LAND

Vayikra Rabbah 25:4.1

ובשנה השביעית וגו'. לקיים חידוש העולם, כשם שצוה לעשות מלאכה בששת ימים ולנוח בשביעית, כן צוה לזרוע ששם שנים ולשמוט השביעית, שהקב"ה חס על בריותיו, וחביבין ישראל לפני הקב"ה. וגם הארץ מתפללת לפניו יותר מכל הנבראים, שהיא מעברה ומוציאה ויולדת כל השנה כולה ומוציאה יכולה לפני הקב"ה, וכיון שבריות עושין רצונו של מקום היא מזמרת בכנפיה, שנאמר מכנף הארץ זמירות שמענו. וכשהם חוטאים היא לוקה למענם, אדם הראשון חטא לקתה בעבורו, שנאמר ותאכל מן העץ וגו', חטא קין לקתה בעבורו, שנאמר כי תעבוד את האדמה וגו', חטאו דור המבול לקתה בעבורם, שנאמר הנני משחיתם את הארץ, חטאו סדומיים לקתה בעבורם, שנאמר ויהפוך את הערים, לכך מסר הקב"ה דין לנוח בשביעית:

In the seven year, etc. – To fulfill the renewal of the world. Just as [God] commanded doing all work in six days and resting in the seventh, so did God command planting for six years and *shmittah* (letting-it-be) on the seventh. For the Holy Blessed One loves God's creations, and Israel is beloved before the Holy Blessed One.

Also, the land prays before [God] more than all of God's creations, for she is bearing [pregnant], and bringing forth and birthing every single year, and bringing forth produce before God. And since creations do the will of the Presence, she sings from her very ends, as in (Isaiah 24:16) "When [people] sin, she afflicts them." Adam sinned by defiance, as in (Gen. 3:17), "You ate from the tree [so cursed be the ground because of you]." Cain sinned by defiance, as in (Gen. 4:12), "When you work the land [it will no longer yield]." The flood generation sinned by defiance, as in (Gen. 6:13), "Thus I will destroy them *with* the land." Sodom sinned by defiance, as in (Gen. 19:25), "God will annihilate the cities' land." So the Holy Blessed One directed the rest of the seventh year.

- if punitive, don't be defiant = reminder

Rabbeinu Bahya Ben Asher (1255-1340, Spain), Lev. 25:23

כי לי הארץ. אל תרע עיניך בה כי העולם שלי ורוצה אני בכך, כך דרשו.

For the land is Mine – Don't let this seem bad in your eyes: All the world is Mine (Me), so if this be My desire, so it will be for you to fulfill.

agency

Isaiah 6:1-3

בשנת-מות המלך עזיחיו ואראה את-אדני יושב על-כסא רם ונשא ושוליו מלאים את-ההיכל: שרפים עמדים ממעל לו שש כנפים יש כנפים לאחד בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו ובשתים יעופף: וקרא זה אל-זה ואמר קדוש קדוש קדוש יהוה צבאות מלא כל-הארץ כבוד:

In the year King Uziyahu died, I saw God sitting on a high and lofty throne; the skirt of God's robe filled the Temple. *Seraphim* stood abiding God, each with six wings – with two covering the face, two covering the legs, and two flying. They called one another saying: "Holy holy holy is YHVH of Hosts. The whole earth fills with God's glory."

Psalms 66:1-4

הריעו לאלהים כל-הארץ: זמרו כבוד-שמו שימו כבוד תהלתו: אמרו לאלהים מה-נורא מעשיו ברב עוזו יכחשו לה אִיְבִיד: כל-הארץ | ושתחו לה וזמרו-לה זמרו שמך סלה:

Raise a shout for God, all the earth! Sing glory of God's Name! Give glory to praising God! Say to God, "How awesome are Your deeds! Enmity cowers before Your great strength! All the earth bows to You and sings hymns to You, singing hymn-songs to Your Name." *Selah*.

Psalms 100:1-2

הריעו ליהוה כל-הארץ: עבדו את-יהוה בשמחה באו לפניו ברננה:

Sing to YHVH, all the earth! Serve YHVH with joy, coming before God with song.

MAKING IT WORK: THE PROSBOL OF HILLEL THE ELDER

Deuteronomy 15:1-9

מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה: זֶה דְבַר
הַשְּׁמִטָּה שְׁמוֹט כָּל-בַּעַל מִשָּׂה יָדוֹ אֲשֶׁר
יִשָּׂה בְרֵעֵהוּ לֹא-יִגֹּשׁ אֶת-רֵעֵהוּ וְאֶת-אֲחִיו
כִּי-קָרָא שְׁמִטָּה לַיהוָה: ה' ... אֶפְסֹס כִּי לֹא
יִהְיֶה בָּךְ אֶבְיוֹן כִּי-בִרְךָ יְבָרְכֶךָ יְהוָה
בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן-לְךָ נַחֲלָה
לְרִשְׁתָּהּ: כִּי-יִהְיֶה בָּךְ אֶבְיוֹן מֵאַחַד אֲחִיךָ
בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לְךָ לֹא תֹאמַץ אֶת-לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ
אֶת-יָדְךָ מֵאֲחִיךָ הָאֶבְיוֹן: כִּי-פָתַח תִּפְתַּח
אֶת-יָדְךָ לוֹ וְהֶעֱבַט תַּעֲבִיטוּ דִּי מִחֲסָרוֹ
אֲשֶׁר יִחְסַר לוֹ: הִשְׁמַר לְךָ פֶּן-יִהְיֶה דְבַר
עִם-לִבְּךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קִרְבָּה
שְׁנַת-הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינֶיךָ
בְּאַחִיךָ הָאֶבְיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עֲלֶיךָ
אֶל-יְהוָה."

At the end of every seventh year you will make *shmittah* to remit debts. This will be the nature of the remission: every creditor will remit the due claimed from one's fellow... for the remission proclaimed is of YHVH... There will be no needy among you, since YHVH your God will bless you in the land that YHVH your God is giving you to inherit. But if there is a needy person among you, one of your kin anywhere in the land that YHVH your God is giving you, **do not harden your heart** or shut your hand against your needy kin. You must open your hand and lend enough for whatever (s)he lacks. Beware lest you harbor the base thought, "The seventh year, the year of remission, is approaching," so that you are mean to your needy kin and give him nothing. **(S)he will cry out to YHVH against you...**

M. Shevi'it 10:3-4 • B.T. Gittin 36a

פְּרוֹזְבוּל, אֵינוֹ מְשַׁמֵּט. זֶה אֲחַד מִן
הַדְּבָרִים שֶׁהִתְקִין הַלֵּל הַזֶּקֶן, כְּשֶׁרָאָה
שֶׁנִּמְנְעוּ הָעָם מִלְּהִלוּת זֶה אֶת זֶה וְעוֹבְרִין
עַל מַה שֶּׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה (דְּבָרִים טו) הִשְׁמַר
לְךָ פֶּן יִהְיֶה דְבַר עִם לִבְּךָ בְּלִיעַל וְגו',
הִתְקִין הַלֵּל לְפְרוֹזְבוּל:

[A loan secured by] *prozbul* is not cancelled. This was one of the things enacted by Hillel the elder; for when he observed people refraining from lending to one another, and thus transgressing what is written in the Torah – "Beware, lest you harbor the base thought, "The seventh year, the year of remission, is approaching..." so that you are mean to your needy kinsman and give him nothing" – Hillel enacted the *prozbul*.

מוֹסֵר אֲנִי לָכֶם אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנֵי הַדְּיָיִימִים
שְׁבַמְקוֹם פְּלוֹנִי, שְׁכָל חוֹב שְׁיִשׁ לִי,
שְׁאֲגָבְנוּ כָל זְמַן שְׁאֲרָצָה. וְהַדְּיָיִימִים חוֹתְמִין
לְמִטָּה, אוֹ הַעֲדִים:

"I, [name], transfer to you, judges of [jurisdiction], this declaration that I may call in at any time I desire all debts due to me." This document [converting debt from private to public] was signed, witnessed and delivered to the court.

Leviticus 25:14

וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיָּד
עַמִּיתְךָ אֶל-תּוֹנוֹ אִישׁ אֶת-אֲחִיו:

If you sell something to your neighbor, or buy something **from your neighbor's hand**, you will not defraud one another.

B.T. Gittin 34a

הַעֲדִים חוֹתְמִין עַל הַגֵּט מִפְּנֵי תִיקוֹן
הָעוֹלָם וְהַלֵּל הִתְקִין פְּרוֹזְבוּל מִפְּנֵי תִיקוֹן
הָעוֹלָם:

The witnesses sign the bill of divorce [which is valid even without their signature] for *tikkun olam*. Hillel instituted the *prozbul* for *tikkun olam*.